

Çocuk İhmali ve İstismarı Bağlamında Türkiye’de Çocuk Gelinler Gerçeği

Hasan YÜKSEL¹ & Mesude YÜKSEL²

Özet

Bu çalışmanın amacı sosyal politika kavramının önemli bir dinamiğini oluşturan, Türkiye’de çocuk gelinler kavramıyla daha da somutlaşan çocuk ihmal ve istismarı gerçeğini ortaya koymak, bu probleme yönelik çözüm önerileri geliştirmektir. Çocuk gelin gerçeği Türkiye’de bir gerçeklik olmanın ötesinde sosyal hayatta karşılaşılan bir travma şekline dönüşmüştür. Özellikle eğitimsizlik, kadının korunma ihtiyacı şeklindeki yanlış tutumlar, katı ve değiştirilemez örfi kurallar, bölgelerin genel kabulleri, hukuki düzenlemelerin tam olarak pratik hayata yansıtılamaması gibi bir dizi neden Türkiye’de çocuk yaşta evliliklerin engellenememesine neden olmaktadır. Bu yönüyle çalışma üç temel bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde çocuk ihmal ve istismarı kavramları etraflıca açıklanmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise erken evlilik kavramının ortaya çıkış nedenleri ve doğurduğu sonuçlar incelenmiştir. Çalışmanın son bölümünde Türkiye’de çocuk gelinler gerçeğini yansıtan istatistiki bilgilere yer verilmiştir. Çalışmanın sonucunda çocuk gelinler gerçeğinin Türkiye’de çocuk ihmal ve istismarının somutlaşmış hali olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Politika, Çocuk İhmali, Çocuk İstismarı, Çocuk Gelinler, Erken Evlilik

The Reality of Child Bride in Turkey within the Framework of Child Neglect and Abuse

Abstract

The objective of this study is to reveal child neglect and child abuse that constitutes significant dynamics of social policy concept and that becomes concrete with the conceptual framework of child brides and to find solutions for this problem. The conceptualization of child bride converts into a sort of trauma rather than a reality. Particularly, a range of reasons such as lack of education, wrong attitudes concerning the needs of protection of the women, strict and unchangeable traditional rules, general implementations of different regions, and the deficiency of the reflection of legal rules on the practical life bring about the continuity of the child brides in Turkey. Therefore, the study consists of three parts. In the first part of the study, the concepts of child neglect and abuse was revealed thoroughly. As for the second part, cause and effects of early marriage were exposed to a theoretical analysis. In the last part of the study, statistical data sets that shed light on the reality of child brides in Turkey were given, and depending upon that several deductions were made. As a result of the study, it was found out that the reality of child brides is the concrete form of child neglect and abuse.

Keywords: Social Policy, Child Neglect, Child Abuse, Child Brides, Early Marriage

¹ Çankırı Karatekin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çankırı-TÜRKİYE
E-posta: hasanyuksel37@gmail.com

² Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta-TÜRKİYE

Giriş

Farklı iki ayrı kavram olarak çocuk ihmali ve çocuk istismarı literatürde farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Çocuk ihmali başta çocuğun ailesi ya da çocuğa bakmakla yükümlü diğer kişilerce çocuğun minimum fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanamaması durumu olarak ifade edilir. Çocuk ihmali aslında çocuğun asgari düzeyde ihtiyacı bulunan duygusal, tıbbi, eğitim, okul, giyinme ve barınma gibi ihtiyaçlarının karşılanmaması olarak tanımlanmaktadır. Görüldüğü üzere çocuk ihmali sadece ekonomik bir olgu olmanın ötesinde bireyin ruh halini de ilgilendiren temel bir sorunsaldır. Çocuk istismarı ise çocuğa yine ailesi veya bakıcıları tarafından uygulanan olumsuz muameleler sonucu çocuğun zarar görmesine hatta ölümüne neden olan bir uygulamadır. Bu nedenle çocuk istismarı, çocuk ihmaline kıyasla çocukların fiziksel şiddete maruz kalmasını, cinsel olarak taciz edilmesini içermekte ve genellikle kasıtlı yapılan eylemler bütünü olarak ifade edilmektedir (McCoy ve Keen, 2014: 3). Buradan hareketle çocuk istismarının çocuklara karşı işlenen bir “cinayet” türü olduğu savunulabilir (Hinkelman ve Bruno, 2008: 389).

Türkiye’de çocuk istismarı Batı ülkelerinden daha geç başlamış olsa da yapılan araştırmalara göre son yıllarda 3 kızdan biri ve 5 erkekten biri cinsel istismara maruz kalmaktadır (URL1). Türkiye’de istismar kavramı sadece cinsel veya fiziksel bir olgu olarak düşünülmemeli, bunun yanı sıra istihdamın da temel bir uzantısı olarak değerlendirilmelidir. Özellikle faal nüfusun 15 yaş üstündeki ve 65 yaş altındaki nüfus olarak tanımlanmasından hareketle 15 yaş altındaki çocukların kanunen çalıştırılmaları yasak olmasına rağmen Türkiye’de 15 yaş altında birçok çocuk yasa dışı bir şekilde çalıştırılmaktadır (Ören, 2013: 170).

Çalışmanın temel odak noktası Türkiye’de çocuk ihmal ve istismarı bağlamında çocuk gelinler kavramını incelemektir. Bireylerin çocuk denilebilecek yaşta evlendirilmeleri insan hakları ihlali olduğu gibi kanunen yasaktır. Türk Medeni Kanunu’na (TMK) göre; “*Erkek veya kadın 17 yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple 16 yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak buldukça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir*” (TMK, 2001: md. 124). TMK’da belirttiği üzere bireyin evlenme yaş sınırı 17’dir. Kanunun ilgili maddesinde geçen “olağanüstü durumlar” ve “pek önemli bir sebep” ifadeleri bile 16 yaşının altında her ne surette olursa olsun herhangi bir erken evliliğe imkân tanımamaktadır. Tam da bu noktada erken evlilik kavramı Türkiye’de çocuk istismarı ve çocuk ihmalinden kaynaklanan bir problem alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle çalışmada çocuk ihmali ve çocuk istismarı kavramlarından hareketle erken

evlilik ve çocuk gelinler konusu yeniden tartışılacak ve söz konusu probleme yönelik çözüm önerileri geliştirilecektir.

Literatür Özeti

Çocuk İhmali ve İstismarı

Çocuk ihmali “*genelde ailenin, ilgili kurumların ya da devletin çocuğa karşı en temel sorumluluklarını yerine getirmemesi*” şeklinde tanımlanmaktadır. Toplum, bireyinden başlamak kaydıyla ailesine varıncaya kadar bir bütün olarak düşünüldüğünde bireylerce gerçekleştirilen ihmal davranışları çocukları temel insani hak ve özgürlüklerden yoksun bırakmakta ve onların gelişimlerine ciddi anlamda zarar vermektedirler. Bu kapsamda çocuğun beslenme gereksinimlerinin tam olarak karşılanmaması, tıbbi ihtiyaçlarının giderilememesi, anne ve babanın çocuğa danışmanlık hizmetini vermemesi ve çocuğun yalnız başına bırakılması birtakım ihmal davranışları arasında değerlendirilebilir (Ören, 2013: 170; URL2).

Çocuk istismarı ise çocuk ihmali kavramına nazaran daha aktif bir kavramdır ve çocukların ailesi veya bakıcıları tarafından fiziksel şiddete maruz kalması şeklinde tanımlanmaktadır (URL3). Çocuk istismarı vakaları daha çok gelir düzeyi düşük toplumlarda ve azınlık gruplarında ortaya çıkmaktadır. Keza, bu tür toplumlarda ailelerin gelir seviyeleri düşük olduğundan eğitimsizlik oldukça yaygın bir problem alanı haline gelmiştir. Ailelerin gerek gelir seviyelerinin düşüklüğü gerek eğitim imkânlarının kısıtlılığı aileleri çocuk istismarına daha açık hale getirmekte, bu tür ailelerde çocuklar küçük yaşlarda çalıştırılmaya başlanmaktadır. O nedenle bu ailelerde çocuklar bir “çıkar” unsuru olarak görülmektedir (Fontes, 2005: 177, 178; Ören, 2013: 174).

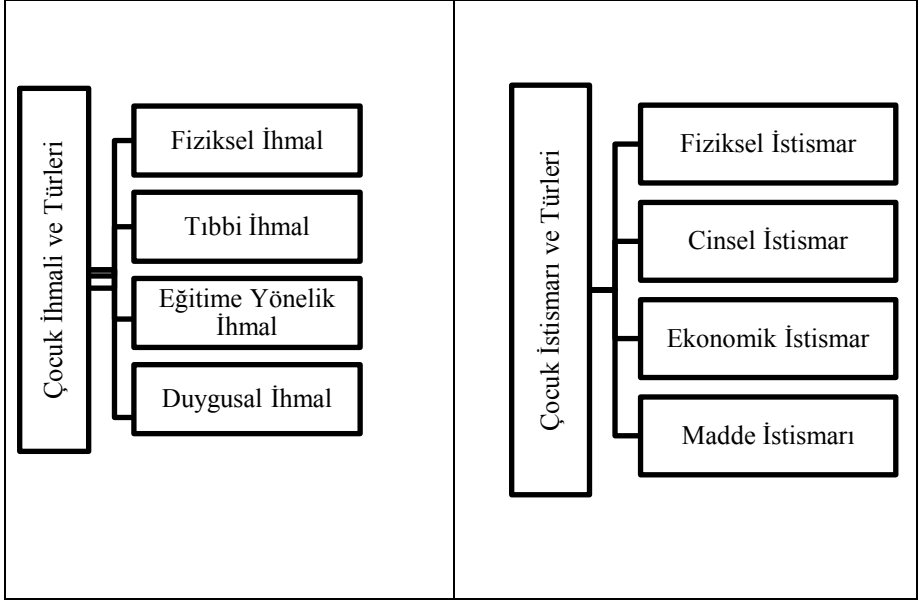
Dünya Sağlık Örgütü’ne (DSÖ) göre her geçen gün daha da büyüyen ve birey sağlığını hayatı boyunca tehdit eden bir problem alanı olarak ortaya çıkan (Futterman, 2003: 492) ve bireyin bu ‘mağduriyetini’ travmatik bir olgu olarak asla unutamadığı çocuk istismarı, (Alexander vd., 2005: 33) sadece çocuğu etkilemekle kalmamakta, ayrıca çocuğun ailesini ve öğrenim gördüğü eğitim kurumu da etkilemektedir. Sosyal yapı içerisinde kayda değer bir kırılma noktası olan çocuk istismarı, coğrafi konum, dini inanç, yaş, sosyoekonomik durum, etnisite gibi parametrelerden bağımsızdır (Gullatt ve Stockton, 2000: 20; Johnson, 1992). Brodtkin ve Coleman (1995) tarafından yapılan bir araştırmaya göre; çocuk istismarının, çocukta görülen yaralanmalar, konsantrasyon eksiklikleri, agresif davranışlar, akademik olarak başarısızlıklar, okul asmalar gibi semptomları bulunmaktadır (Bordtkin ve Coleman, 1995: 28-32). Ayrıca, “Dealing with Child Sexual

Abuse” (2008: 6) adlı çalışmada başta ailelerin ve toplumun genelinin bu probleme kayıtsız kalması ve gerekli önlemlerin alınmaması problemin daha da karmaşık hale gelmesine neden olduğu belirtilmektedir.

Literatürde çocuk ihmali, fiziksel ihmal, tıbbi ihmal, eğitim ihmali ve duygusal ihmal şeklinde sınıflandırılmaktadır. Fakat istismar kavramının daha kapsamlı ve aktif bir eylem olması nedeniyle cinsel istismar, duygusal istismar, ekonomik istismar, fiziksel istismar, madde istismarı şeklinde çok farklı türleri bulunmaktadır. Şimdi de çocuk ihmali ve istismarının bu türlerine ayrıntılı bir şekilde değinelim (URL3, Güner vd., 2010: 108, 109; Tıraşçı ve Gören, 2007: 70-74).

Öncelikle çocuk ihmali türleri değerlendirilecek olursa fiziksel ihmal, çocuğun fiziksel ve psikolojik gelişimi için elzem olan yiyecek ve barınma gibi ihtiyaçlarının karşılanmaması olarak değerlendirilmektedir. Tıbbi ihmal davranışı ise çocukların sağlık imkânlarından yoksun olmalarını ifade etmek için kullanılmaktadır. Eğitime yönelik ihmal ise çocukların eğitim ihtiyaçlarının karşılanamamasını içerirken, duygusal ihmal ise çocuğun duygusal ihtiyaçlarının giderilememesi, gerekli olduğu durumlarda psikolojik destekten mahrum kalması şeklinde açıklanmaktadır. İhmal davranışlarının tümünün çocuğun gelişimine gerek fiziksel gerekse psikolojik olarak zarar verdiği oldukça açıktır. Ancak duygusal ihmal davranışından yoksun kalan çocukların madde bağımlılığı gibi engellenmesi oldukça zor bir dizi problemle karşı karşıya kaldıkları bilinen bir gerçekliktir. Diğer taraftan çocuk istismarı da tıpkı çocuk ihmali gibi gruplara ayrılmaktadır. Öncelikle fiziksel istismar, çocuğa kasıtlı yapılan ve fiziksel şiddeti içeren bir eylemdir. Cinsel istismar ise çocuğun yine ailesi veya bakıcıları tarafından cinsel tacize uğraması ve “cinsel sömürü” aracı haline getirilmesi olayıdır. Duygusal istismar ise psikolojik istismarın bir diğer türüdür. Bu istismar türünde çocukların duygusal gelişimlerine ket vurulmakta, çocuklar sürekli eleştirilmekte, tehdit edilmekte, destekten ve sevgiden mahrum bırakılmaktadır. Ekonomik istismar, çocuğun çalıştırılmaması gereken yaşta çalıştırılması ve ekonomik bir kazanç unsuru olarak düşünülmesini içerirken, madde istismarı ise çocuğun yasa dışı maddeler satmaya zorlanması şeklinde değerlendirilmektedir (Şekil 1).

Şekil 1: Çocuk İhmali ve Çocuk İstismarının Türleri

Kaynak: URL3; Güner vd. (2010: 108, 109); Tıraşçı ve Gören (2007: 70-74).

Dünyada ve Türkiye’de Çocuk İstismarı

Çocuk ihmali ve istismarı başlangıçta gelişmiş ülkeler olmak üzere dünyanın genelinde büyük bir problem alanı haline gelmiştir. Örneğin, ABD’de 1996 yılında 3 milyonu aşkın çocuğa ihmâl ve istismar davranışları sergilendiği rapor edilmiştir (Bitler ve Zavodny, 2002: 363). Bununla birlikte UNICEF tarafından gerçekleştirilen araştırmalara göre çocuk ihmâl ve istismarının daha çok Doğu Asya ve Pasifik bölgesinde yaygın olduğu saptanmıştır. Bu bölgelerde fiziksel istismarın %10 ile %30,3 arasında olduğu saptanmıştır. Cinsel istismarın Hong Kong’da %1,7, Pasifik Bölgesi’nin genelinde ise %11,6 civarında olduğu, duygusal istismarın Demokratik Kore Cumhuriyeti’nde %31,3, Çin’de ise %68,5’lere varan düzeylerde olduğu gözlenmiştir. Yine Çin’in 25 farklı şehrinde yapılan araştırmaya göre ailelerin %28’i çocuklarını gerek fiziksel gerek duygusal anlamda ihmâl ettiklerini belirtmişlerdir (UNICEF, 2012: xi, xii).

Türkiye’de ise 2011 yılında gerçekleştirilen bir çalışmada özellikle çocuk istismarının toplumun her kesimini etkileyen sosyal bir sorun alanı olduğu belirtilmiş ve çocukların korumaya ihtiyaçları olduğu düşüncesinden

hareketle kolayca kandırılabilirdi gerçeğine atıf yapılmıştır. Çalışmada ayrıca Türkiye’de çocuk istismarı bağlamında kapsamlı bir çalışmanın olmayışına değinilerek konunun vahametine vurgu yapılmıştır. Söz konusu raporda ortaya konulan sonuçlar aşağıdaki şekilde özetlenebilir (Yalçın, 2011: 1, 2):

- Türk toplumunun bazı gelenek paradigmaları çocuk ihmal ve istismarını kolaylaştırmaktadır. Özellikle ataerkil aile yapısının varlığını devam ettirmesi, aile meclislerinde çocuğun söz hakkının olmayışı, ekonomik sorunlar, çocuk sayısının fazlalığı, eğitimsizlik, kızların erken yaşta evlendirilmesi, eğitimle ilgili cinsiyet ayrımcılığının devam etmesi, “Dayak cennetten çıkmadır. Kızını dövmezen dizini döver ve eti senin kemiği benim gibi” sloganlaşmış söylemler Türkiye’de çocuk istismarına zemin hazırlamaktadır.
- Çocuk istismarı, gerek çocuğun kendisi ve ailesi gerekse içinde yaşadığı toplum açısından geri dönülmesi mümkün olmayan sonuçlara neden olmakta, hatta bazen sakatlıklar bazen de ölümlerle sonuçlanmaktadır. Bu nedenle “istismar sonrası yaşananlar belki de istismarın kendisinden daha örseleyici olabilmektedir.”
- TBMM tarafından hazırlanan raporda Türkiye’de çocuk istismarının öncelikle ailede gerçekleştiğine, sonrasında ise okullar, sokaklar, barınma evleri, yurtlar, hükümlü ve tutuklarının bulunduğu yerlerde ortaya çıktığına değinilmiştir. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’nca son beş yılda haklarında koruma kararı çıkartılan çocukların %18,6’sının öncelikle anne ve babaları tarafından istismara maruz kaldıkları ve bu nedenle korunmaya alındıkları ifade edilmiştir.
- Türkiye genelinde yaş aralıkları 4-12 olan ve toplamda 16100 çocukla yapılan araştırmaya göre kızların %34,6’sının, erkeklerin ise %32,5’inin fiziksel istismara maruz kaldıkları saptanmıştır. İstismara uğrayanların %77’sinin aile üyelerinden, %11 akrabalarından ve %2’si de çocukla irtibatı bulunan kişilerden kaynaklandığı tespit edilmiştir.
- Ege Üniversitesi’nde gerçekleştirilen bir çalışmaya göre hastaneye başvuran ve çoğunluğunu 12 yaş altındaki çocukların oluşturduğu çalışmada çocukların %45’inin fiziksel, %40’ının cinsel, %10’unun ihmal, %5’inin ise duygusal istismara uğradığı saptanmıştır. Yine Van’da gerçekleştirilen bir çalışmada istismara uğrayan çocukların özellikleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Türkiye’de Van’da yapılan bir araştırmaya göre çocuklarda cinsel istismara uğrama yaşı 5-15 arasında değişmektedir. İstismara uğrayan çocukların %62’si erkek, %37,5 ise kız çocuğudur. Ayrıca çalışmada çocuklara yönelik cinsel istismar faaliyetinin büyük bir bölümünün yabancılar (%87,5) tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Söz konusu çocukların %80’i aileleri %25’i ise emniyet görevlileri tarafından acil servislere getirilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1: Cinsel İstismara Uğrayan Çocukların Genel Özellikleri

İstismarcının Yakınlığı				Çocuğu Getirenler	
Yaş	Cinsiyet	Yabancı	Tanıdık	Polis	Ailesi
7	E	+		+	
15	K		+		+
12	K	+			+
6	E	+			+
5	E	+			+
7	E	+			+
13	K	+			+
8	E	+			+

E: Erkek çocuk, K: Kız çocuk

Kaynak: Ceylan vd. (2009: 132).

Erken Evlilik Kavramı

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 1. maddesinde “*çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.*” denilerek çocuk kelimesinin kavramsal tanımı yapılmıştır. Bu tanıma göre çocukluk, erken reşit olma durumu dışında on sekiz yaşına kadar devam etmektedir. Nitekim bireyin kendi kendine karar verebilmesi, sorumluluk üstlenebilmesi, soyut ve analitik düşünceye sahip olması ancak bedensel, ruhsal ve zihinsel olarak belirli bir olgunluğa ulaşmasıyla mümkündür. Bu da bireyin fizyolojik olarak gelişimi açısından 18 yaşına karşılık gelmekte, 18 yaşının altındaki bireyler “çocuk” olarak kabul edilmekte ve 18 yaşın altında gerçekleşen evlilikler de “erken evlilik” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımın esas çıkış noktası ergen olma ya da olmama ile ilintilidir (URL4; Özcebe ve Biçer, 2013: 86, 87).

2011 yılında USAK tarafından yürütülen “Evlilik mi Evcilik mi?” adlı çalışmada “*on sekiz yaşın altındaki evlilikler erken evlilik olarak nitelendirilmektedir. Bireyin ruhsal ve fiziksel gelişimini tamamlamadan yaptığı bu evliliklerin büyük çoğunluğu bireyin bilinçli rızası dışında*

yapılması dolayısıyla da ‘erken ve zorla yapılan evlilikler’ olarak literatürdeki yerini almıştır.” (Aydemir vd., 2011: 1). Bu nedenle erken evlilik kavramını kavramsal bir pratiğe büründüren, teorinin ötesinde bir retorik olarak literatürde yer almasının nedeni bireyin fizyolojik gelişime ters bir eylem olması, rızası dışında olması, rızası olsa bile bu kabulün bilinçli bir kabul olmaması ve her şeyden öte zorla yapılması gibi parametrelerdir. Dünya genelinde bazı ülkelerde görülen çocuk evliliklerin sıklıkları Tablo 2’de verilmiştir (URL5; Özcebe ve Biçer, 2013: 87).

Tablo 2: Dünya Genelinde Çocuk Evlilik Sıklığı (%)

Ülkeler	Çocuk Evliliklerinin % Dağılımları
Kanada	0,6
Amerika	3,9
İngiltere	1,7
Finlandiya	0,6
İsveç	0,4
Japonya	0,7
Fransa	0,6
Azerbaycan	12,0
Nijer	61,9
Hollanda	2,4
Belçika	1,6
Almanya	1,2
İtalya	3,0
İspanya	2,3
Portekiz	5,7
Yunanistan	5,5
Arjantin	12,4
Afganistan	53,7

Kaynak: URL5; Özcebe ve Biçer (2013: 87).

Dünya genelinde çocuk evliliklerinin yüzde dağılımlarına bakıldığında özellikle gelişmiş ülkelerde bu tür evliliklerin oranlarının düşük olduğu gözlenirken gelişmemiş/gelişmekte olan ülkelere ise bu oranının yüksek olduğu görülmektedir. Örneğin, gelişmiş ülkelere olan Kanada’da bu oran %0,6; Amerika’da %3,9; İngiltere’de %1,7; Almanya’da %1,2; Japonya’da %0,7 şeklinde iken; gelişmemiş veya az gelişmiş ülke klasmanında yer alan Arjantin’de bu oran %12,4; Afganistan’da %53,7; Nijer’de %61,9; Azerbaycan’da %12,0 seviyesindedir (Tablo 2). Özellikle Afganistan ve Nijer gibi ülkelere iklimsel farklılıklar ve dini anlayış gibi birtakım parametreler de erken evlilikle sonuçlanabilmektedir. Türkiye’de ise TÜİK

tarafından 2012 yılında yapılan saha araştırmasına göre toplamda resmi olarak evlenen kişiler içerisinde 16-17 yaş aralığında evlenen kız çocuklarının oranı %6,7 olup, sayıları ise 40 428'dir (URL6).

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kronik bir problem alanı olarak ortaya çıkan erken evliliklerin, eğitim kalitesinin düşüklüğü ve yetersizliği, otoriter ataerkil yapının halen devam edişi, 'töre' olarak nitelendirilen katı gelenekler ve toplumsal değerler, işsizlik ve yoksulluk gibi birtakım nedenleri bulunmaktadır (URL7). USAK (2011) tarafından sunulan raporda dünyada ve Türkiye'de erken evlilik konusuna yönelik aşağıdaki çarpıcı analizlere yer verilmiştir (Aydemir, 2011: 1, 2).

- Literatürde erken evlilik olarak ifade edilen aslında "*çocuk gelinler*"dir. Erkek çocuklarla kıyaslandığında kız çocuklar çok daha erken yaşlarda evlendirilmekte ve bu tür evlilikler kız çocukları için büyük problemlere neden olmaktadır. Özellikle Anadolu'da "erken evlensin ve çocuk çocuğa karışsın" ifadesiyle mottolaşan bu süreç çoğunlukla erkek çocuklar için kullanılsa da erkek çocukların evlendirilmesi askerlik ya da iş bulma gibi birkaç nedene bağlı bulunmaktadır. Ancak kız çocuklarda böyle bir gerekliliğin olmaması onları daha erken yaşta evlenmeye ve evlendirilmeye zorlamaktadır.
- Toplumsal cinsiyet kavramıyla birlikte düşünüldüğünde, erken evlilikler kadının toplum içerisinde var olan eşitsizliğini daha da arttırmakta, kadının toplum içerisinde yaşam tercihlerinin azalmasına ve bir 'nesne' haline gelmesine neden olmaktadır. Bu durum ayrıca kadının kendi hayatına dönük kariyer olanaklarının da sınırlanmasına hatta sıfırlanmasına, eşe bağımlı bir kimliğe bürünmesine sebep olurken toplumda ücretsiz aile işçiliği kavramının da devam ettiğini göstermektedir. Tüm bu gerçekliklere rağmen geleneksel ve ataerkil kültürel kodlarla şekillenen toplumlarda erken evlilikler bir sorun olarak ele alınmamakta, aksine meşrulaştırılmakta ve normalleştirilmektedir.
- Erken yaşta gerçekleşen evliliklerin ortaya çıkışı yalnızca sosyo-kültürel, geleneksel ve inanç merkezli bir pratik olmasının ötesinde, cinsiyet eşitsizliği, yoksulluk gibi ve sosyo-ekonomik paradigmalarda açıklanabilmektedir. O nedenle erken yaşta ortaya çıkan evlilikleri tek bir nedene bağlamak doğru bir seçim değildir. Diğer taraftan bu tür evliliklerin nedenleri bölgeler arasında da farklılıklar göstermektedir.
- Erken yaşta gerçekleşen evlilikler, bireyi ve tüm toplumu etkileyecek olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Sosyal yapının merkezindeki bireyin karşılaştığı herhangi bir problem toplumun tüm katmanlarını

etkilemekte, anne-çocuk ölümleri, üreme sorunları, eğitimsizlik ve toplumsal ayrışma şeklinde bir dizi farklı sorun alanları ortaya çıkmaktadır. Bu sorun alanları ülkenin gelişmişliğine ket vurmakta, gerek ulusal gerek uluslararası platformlarda izahı yapılamayan sonuçlar doğurmaktadır.

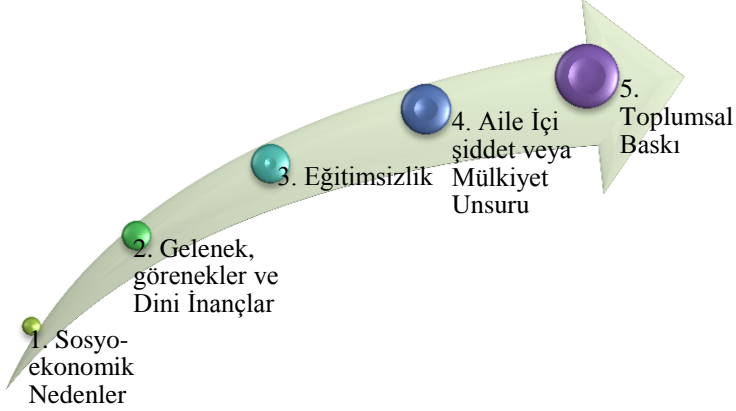
Çocuk İhmali ve Çocuk İstismarı Kapsamında Çocuk Gelinler Gerçeği

Çocuk gelinler gerçeği çocuk ihmali ve istismarının başka bir türüdür. Çocuk yaşta yapılan evlilikler kız ve erkek çocuklarını farklı şekillerde etkilemektedir. Dünya genelinde çocuk yaşta evlilik yapan çocuklar içerisinde en fazla kızların olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle erken evlilik denilince ilk akla gelen kızlardır. Erken yaşta evlendirilen kız çocukları, başka bir ifadeyle çocuk gelinler, eşlere karşı ve aile içinde eşitliğin olmadığı evliliklerde de şiddete ve cinsel istismara karşı savunmasız kalmaktadırlar. Hamile kalmaları durumunda ise fizyolojik olarak bedenleri ve zihinleri çocuk doğurmaya hazır olmaması nedeniyle doğum öncesi ve doğum sonrası genellikle sıkıntı yaşamaktadırlar (URL8). Buradan hareketle çocuk gelinler gerçeği dünyada ve Türkiye’de temel bir realite olarak yerini korumaya devam etmekte, erken yaşta evlendirilen kız çocuklar, ekonomik ve cinsel istismara, ayrıca ihmale maruz kalmaktadırlar.

Çocuk Gelinler Gerçeğinin Ortaya Çıkmasına Neden Olan Faktörler ve Sonuçları

2009 yılında TBMM tarafından Türkiye’de erken yaşta evlilikler hakkında incelenme yapılmasına dair bir rapor hazırlanmıştır. Söz konusu bu raporda erken evlilik özelinde Türkiye’de çocuk gelinler gerçeğine ışık tutulmuş olup, konu, bu probleme neden olan faktörler ve çözüm önerileri gibi başlıklar altında incelenmiştir. Bu bağlamda Türkiye’de çocuk gelin probleminin ortaya çıkmasına neden olan faktörler Şekil 2’de incelenmiştir (Anonim, 2009: 13-16).

Şekil 2: Çocuk Gelinler Probleminin Ortaya Çıkmasına Neden Olan Faktörler

Kaynak: Anonim (2009: 13-16).

Sosyo-Ekonomik Nedenler

Çocukların erken yaşta evlendirilmelerinin farklı sebepleri bulunmaktadır. Bunlarda birincisi sosyo-ekonomik nedenlerdir. Özellikle kız çocuklarının aile için bir “yük” olarak görülmesi, kimi bölgelerde kız çocuklarının evlendirilmeleri sırasında başlık parası alınması gibi faktörler kız çocuklarının erken evlendirilmelerinin ekonomik kazanç sağladığı fikrini daha da pekiştirmiştir. Diğer taraftan çok çocuklu ailelerde nüfus fazlalığından dolayı ekonomik durumun zayıf olması, kızları bu tür evliliklerde adeta gönüllü hale getirmektedir. Sonuç olarak ailenin gelir düzeyi, sahip oldukları sosyo-ekonomik imkânların kısıtlılığı çocuk yaşta evliliklere tetikleyen etmenler arasında yer almaktadır (Anonim, 2009: 13).

Gelenek, Görenekler ve Dini İnançlar

Gelenekler, görenekler ve dini inançların yanlış anlaşılması ve yorumlanması da çocuk yaşta evliliklerin sayısını arttırmaktadır. O bakımdan toplumsal normların yanlış yorumlanması, katı ataerkil yapı, ücretsiz aile işçisi anlayışının hala günümüzde devam etmesi gibi nedenler çocuk yaşta evlilikleri hızlandırmaktadır (URL7; Anonim, 2009: 13). Bu nedenle 2009 tarihli TBMM raporunda çocuk yaşta evliliklerin bir diğer

sebebi olan gelenek, görenekler ve dini inanç başlığı altında şu tespitlere yer verilmiştir (Anonim, 2009: 13):

“Geleneksel aile, kız çocuğunu, aileye belirli bir zaman için emanet edilmiş bir varlık olarak görmekte ve kızın asıl yuvasının evlendiği eşinin yuvası olduğunu düşünmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yaratmış olduğu ayrımcılık sonucunda özellikle kız çocuklarının gözü açılmadan evlendirilmesinin gerektiği düşünülmektedir. Küçük yaşta yapılan evlilikle kocaya itaatin ve yeni yuvaya uyumun daha kolay sağlanacağına inanılmaktadır. Erkek aileleri de kendilerine uyumu daha kolay olsun diye mümkün olduğunca küçük yaşta gelin almak istemektedirler. Kız çocuklarının bir an önce bir erkeğin himayesine sokulmasıyla, gelebilecek cinsel taciz ve şiddetten korunabileceği sanılmaktadır. Ayrıca, bu evliliklerin genç kızların karşı cinsle evlilik dışı ilişkiye girmelerine ve hamile kalmalarına engel olacağı kanaati yaygın bir düşünce olarak görülmektedir.”

Eğitimsizlik

Erken evliliklere zemin hazırlayan bir diğer faktör ailelerin eğitim seviyesinin düşüklüğüdür. Bu nedenle eğitim seviyeleri düşük olan zayıf sosyokültürel yapıya sahip ailelerde erken evliliklere daha fazla rastlanıldığı gözlenmiştir. Bu tür ailelerde erkek ve kız çocuklar için farklı erken evlilik planları yapılmaktadır. Erkek çocukların evlendirilmeleri asgari düzeyde eğitim almalarına ve askerlik yapmalarına bağlıyken kız çocuklarında ise eğitime ihtiyaç duyulmamakta, keza ailenin kısıtlı olan geliri erkek çocuğun eğitimine harcanmaktadır. Bu nedenle kız çocukları ergenlik dönemine girmeye başladıktan hemen nişanlanmakta ve ardından da evlendirilmektedir. Erken evlilik yapan kız çocuklarının eğitimleri yarıda kesilmektedir (Anonim, 2009: 14).

Eğitim seviyesi yükseldikçe bireyin evlilik yaşı da yükselmektedir. Özellikle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yürütülen Türkiye Aile Yapısı Araştırmasına (TAYA) göre eğitilmiş kız çocuklarının evlilik yaşlarında kayda değer bir artış olduğu saptanmıştır. 2006 yılında gerçekleştirilen bu araştırmaya göre okuryazar olmayan bireylerin %48’inin 18 yaş altında evlilik yaptıkları, lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim yapanların ise %6’sının 18 yaş altında evlilik yaptıkları tespit edilmiştir. Ayrıca eğitim seviyesi ile ilk ortanca evlilik yaşı arasında da pozitif yönlü bir ilişki saptanmıştır. Lise ve üzerinde eğitim almış bayanların ilk ortanca evlilik yaşları 24,1 olarak raporlandırılmıştır. Bu durum dünya genelinde de aynı şekildedir. Yani eğitim düzeyi ile evlilik yaşı arasında ters yönlü bir ilişki mevcuttur (Boran vd., 2013: 58-62; Anonim, 2010: 21-41). Eğitim

düzeyi arttıkça hiç evlenmemiş ya da boşanmış olanların oranları da artış göstermektedir. Nitekim söz konusu bu ters yönlü ilişki yine TAYA’da tespit edilmiştir. Örneğin, 2006 yılında *hiç* evlenmemişlerin oranı %15 iken, bu oran ilköğretim ve ortaokulu bitirmiş olan bireylerde %58’e, lise ve dengi okul mezunlarında %49’a üniversite ve lisansüstü mezunlarda ise %36’ya yükselmektedir. 2011 yılında ise *hiç evlenmemişlerin* oranı hiçbir okul bitirmemişlerde %12, ilkokul mezunlarında %4, ilköğretim ve ortaokul mezunlarında %50, ön lisans, lisans ve yüksek lisans mezunlarında %35’tir. Verilerde tam anlamıyla doğrusal bir artış olmasa da eğitim seviyesi ile evlilik yaşı arasında ters yönlü bir ilişki bulunmaktadır (Tablo 3).

Tablo 3: Öğrenim Durumuna Göre 15+ Medeni Durum, TAYA, 2006-2011 (%)

	Eğitimsiz	İlkokul	İlköğretim	Lise / lise dengi okul	Yükseköğretim (lisans/lisansüstü)
2006					
Hiç evlenmedi	15,2	9,2	57,9	49,2	35,5
Evli	66,3	85,4	40,1	48,5	61,9
Boşandı	1,0	1,6	1,1	1,3	2,2
Eşi öldü	17,6	3,8	1,0	1,0	0,4
	Eğitimsiz	İlkokul	İlköğretim	Lise / lise dengi okul	Yükseköğretim
2011					
Hiç evlenmedi	11,5	4,1	50,2	45,2	35,1
Evli	63,5	87,7	46,6	50,7	60,8
Boşandı	0,7	0,7	0,4	0,5	0,4
Eşi öldü	22,5	5,6	1,4	1,1	0,9
Boşandı	1,9	1,9	1,4	2,5	2,9

Kaynak: Anonim (2010: 21-41).

Aile İçi Şiddet veya Mülkiyet Unsuru

Aile içinde gerçekleşen şiddet vakaları da kız çocuklar açısından erken evliliklere neden olmaktadır. Ya da üvey anne veya üvey baba gibi unsurlarda çocukta erken evlilik yaparsa bu durumdan kurtulacağı inancını pekiştirmekte ve erken evlilikleri tetiklemektedir (Anonim, 2009: 14).

Mülkiyet unsuru kavramı da erken evliliklerde önemli bir rol oynamaktadır. Mülkiyet unsurundan kasıt, aile servetinin aile dışında başka birine

geçmemesi ve yine akrabalar arasında yapılan evliliklerle servetin ailede kalmasıdır. O bakımdan gelin değiş tokuşunu içeren berdel, bunlar içerisinde en yaygın olanıdır. Berdelde başta yoksulluk sebebiyle evlilik çağında olan bir kız ile genellikle evlilik çağında olmayan başka bir kız arasında değiş tokuş yapılmaktadır. Beşik kertmesi, “birbirine yakın ya da samimi, iyi anlaşılan, birbirlerini seven iki ailenin bu sevginin ve dostluğun ileride de sürmesi için karışık cinsten çocukları olduğunda onları daha beşikteyken nişanlamalarıdır.” Levirat, “ölen kardeşin karısının, bekâr olan erkek kardeşle evlendirildiği veya evli olan erkek kardeşin ikinci eşi yapıldığı terelerden kaynaklanan bir evlilik çeşididir.” Sororat ise “erkeğin karısı öldüğü zaman, karısının bekâr olan kız kardeşiyle yani baldızıyla evlendirilmesidir.” (Anonim, 2009: 15).

Toplumsal Baskı

Erken yaşta evliliklerde önemli rol oynayan bir diğer etken toplum tarafından geliştirilen baskılardır. Bireyin, öncelikle yakın çevresi ve arkadaşlarının “Evde kalırsın.”, “Kısmetini bul.” Bahtın kapanır.” gibi baskı ifadeleri de bireyleri erken yaşta evliliğe sevk etmektedir (Anonim, 2009: 14). Ayrıca Türkçede çocuk yaşta evlilikleri onaylayan bir dizi atasözü de tespit edilmiştir (Doğan, 2009’dan Anonim, 2009: 14). Bunlar:

“Kız beşikte çeyiz sandıkta.”

“On beşindeki kız ya erdedir ya yerde.”

“Demir tavında, dilber çağında.”

“Erken evlenen döl alır, erken kalkan yol alır.”

“Erken evlenen yanılmamış.” şeklindedir.

Çocuk yaşta evlilikler çocuk, aile ve toplum üzerinde olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Çocuk açısından en açık bir şekilde insan hakları ihlali olmasının ötesinde çocuk yaşta evlilikler bireyin çocukluğunun ve özgürlüğünün hiçe sayılması demektir (Boran vd., 2013: 60).

Bununla birlikte erken yaşta evlilikler beden sağlığını olumsuz anlamda etkilemekte, cinsel yolla bulaşan hastalıkları tetiklemekte, erken ve sık gebeliklere neden olmakta, anne ve bebek ölüm riskini arttırmakta, bireyleri eğitimsiz kalmaya zorlamakta, yoksul bırakmakta ve bireylerin ruh sağlıkları üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır. Toplumsal açıdan ise söz konusu bu problem, toplumda eğitim seviyesi düşük bireylerin yetişmesine, anne sağlığının bozulmasına, ekonomik olarak tüm yükün erkeklere kalmasına neden olmaktadır (Boran vd., 2013: 60) (Tablo 4).

Evlilik normalde bireye seçim hakkı tanırken erken yapılan evliliklerde bireyin elinden seçim hakkı alındığından bu tür evlilikler, bir bakıma kız çocuklarının köle gibi kullanılmalarına neden olmakta ve özgürlüklerini prangalamaktadır. Bu nedenle çocuk denecek yaşta gerçekleştirilen evlilikler, insan hakları ihlalinin bir türü olup, özellikle cinsel, fiziksel ve ekonomik istismar bağlamında çocuk istismarının en açık şeklidir (Boran, vd., 2013: 60).

Tablo 4: Çocuk Yaşta Gerçekleşen Evliliklerin Çocuk, Aile ve Toplum Açısından Sonuçları

Çocuk	Aile toplum
<ul style="list-style-type: none"> * İnsan olmak hakları ihlali * Çocuk olma ihlali * Çocukluğun, ergenliğin ve kişisel özgürlüklerin yok sayılması 	<ul style="list-style-type: none"> Binyıl hedeflerine engel * Aşırı yoksulluk ve açlığın yok edilmesi * Evrensel ilköğretim * Cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesi * Çocuk ölüm oranlarının azaltılması * Anne sağlığının iyileştirilmesi
<ul style="list-style-type: none"> * Beden sağlığı üzerine etkileri * Fiziksel olarak evliliğe ve çocuk doğurmaya hazır olmama * Doğumda ölmemesine rağmen idrar/dışkı kaçırmayla sonlanan kronik komplikasyonlar * Cinsel yolla bulaşan hastalıklar * Erken ve sık gebelik * Anne ölüm hızı: Doğum esnasında ölüm riskinin yüksekliliği * Bebek ölüm hızı: Düşük doğum riski * Eğitim: Eğitim yoksunluğu ve okuldan ayrılma * Yoksulluk: İşsizlik, birisine bağımlı olma * Ruh sağlığına etkileri * Bilişsel ve psikolojik olarak evliliğe ve çocuk doğurmaya hazır değil * Aile içi şiddete maruz kalma * Fiziksel ve cinsel şiddete maruz kalma * Sosyal ve duygusal destekten yoksunluk * Yalnız anneler 	<ul style="list-style-type: none"> * Entelektüel sermayelerinin gelişiminin zayıflaması * Eğitimsiz anneler, eğitimsiz çocuklar * Erkeklerin sorumluluklarındaki artış ve eğitimden mahrum kalma * Cinsiyet eşitliksizliği * Çocuk ölüm oranlarında meydana gelen artış * Anne sağlığının bozulması * Cinsel yollarla bulaşan hastalıkların artışı

Kaynak: Boran vd. (2013: 60).

Türkiye'nin Çocuk Gelinler Karnesi

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye'de erken evlilik veya çocuk yaşta evlilik konsepti çerçevesinde çocuk gelinler gerçeğine yönelik istatistikî bilgiler verilerek konunun önemine vurgu yapılacaktır. Bu bağlamda çalışmanın bu bölümünde Türkiye'de ilk evlenme yaşı, cinsiyete, bölgelere göre ilk evlenme yaşı, yıllara göre 18 yaş ve altında gerçekleşen evliliklerin oranları, evlenen kız çocuklarının yani çocuk gelinlerin toplam nüfus içerisindeki payı, doğum yapan çocuk anne sayısı ve oranları ve son olarak çocuk gelin yüzdelilerinin bölgelere göre dağılımlarına değinilecektir.

İlk Evlenme Yaşı

Türkiye'de 2006 yılında toplam evliliklerin %59'unun 18-24 yaş aralığında yoğunlaştığı görülmektedir. Diğer taraftan 18 yaş atında evlenen bireylerin oranlarının ise %19,5 olduğu saptanmıştır. Türkiye gerçekleri göz önüne alınarak bir değerlendirme yapıldığında bu oranın azımsanmayacak bir düzeyde olduğu göze çarpmaktadır. Her ne kadar 18 yaş altı evlilikler 2011 yılında azalsa da bu oran %15'lerin altına düşmemiştir. Bu durum Türkiye'de erken evliliklerin toplam evlilikler içerisinde büyük bir yekûn tuttuğunu göstermektedir (Tablo 5).

Tablo 5: TAYA Göre Türkiye'de İlk Evlenme Yaşı (2006-2011) (%)

	2006	2011
14 yaş altı	19,5	2,5
15-17	19,5	15,1
18-24	59,0	57,0
25-29	17,5	19,8
30-34	3,1	4,3
35-39	0,9	0,9
39+		0,4

Kaynak: Anonim (2010: 121).

Cinsiyete Göre İlk Evlenme Yaşı

Cinsiyete göre ilk evlenme yaşı analiz edildiğinde 2006 yılında her iki grup için ortalama ilk evlilik yaşı 18-24 yaş aralığındadır. Aynı yıl bu oran erkeklerde %58,5 kadınlarda ise %59,5 şeklinde gerçekleşmiştir.

Tablo 6: Türkiye’de Cinsiyete Göre İlk Evlenme Yaşı, TAYA (2006-2011) (%)

	2006		2011	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
14 yaş altı	6,5	31,2	0,6	4,1
15-17	6,5	31,2	5,2	23,9
18-24	58,5	59,5	54,0	59,7
25-29	28,5	7,6	31,6	9,4
30-34	5,1	1,2	6,8	2,0
35-39	1,4	0,5	1,3	0,5
39+			0,5	0,3

Kaynak: Anonim (2010: 121).

Tablo 6’da cinsiyete göre evlilikler açısından çok önemli bir nokta göze çarpmaktadır ki erkekler ve kadınlar arasında 18 yaş ve altında yapılan evliliklerde kayda değer bir farklılık belirlenmiştir. 2006 yılında 18 yaş altında evlilik yapan erkeklerin oranı %6,5 iken bu oran kadınlarda %31,2’ye kadar yükselmiştir. 2011 yılında erken yaşta yapılan kadın evliliklerinde orantısal olarak önemli bir düşme gerçekleşmesine rağmen erken yapılan evliliklerin erkeklere nazaran daha fazla olduğu tespit edilmiştir. 2011 yılında erkeklerde bu oran %5,2 iken kadınlarda ise %23,9 şeklindedir. Bu verilerden yola çıkılarak erken yaşta evliliğe en fazla maruz kalan cinsiyet grubunun kadınlar olduğu belirlenmiştir. Bu durum literatürde ailelerin sosyo-ekonomik yapıları, düşük gelir seviyeleri, toplumsal baskılar, eğitimsizlik şeklinde ifade edilen nedenlerle açıklanabilir.

Bölgelere Göre İlk Evlenme Yaşı

Bölgelerin gelişmişlik düzeylerine bağlı olarak bölgeler arasındaki farklılaşmalardan dolayı erken evliliklerin sıklıkları Batı’dan Doğu’ya doğru artış göstermektedir. Kaptanoğlu ve Ergöçmen (2012) tarafından yapılan bir çalışmaya göre kız çocuklarda erken evliliğin en yaygın olduğu bölge Doğu Anadolu Bölgesi’dir. Doğu Anadolu Bölgesi’nde 1993-2008 yılları arasında erken yaşta evlilikler %55’ten %41’e düşse de bölgede kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmeleri Türkiye ortalamasının üzerindedir. Keza, bu bölgede her 10 kadından 4’ü erken yaşta evlenmiştir (Kaptanoğlu ve Ergöçmen, 2012: 140). Doğu Anadolu Bölgesi’nden sonra erken evliliklerin yaygın olduğu ikinci bölge ise Orta Anadolu Bölgesi’dir. Söz konusu bu bölgede 1993 yılından 2008 yılına kadar gerçekleşen çocuk yaşta evliliklerin oranında azalma olmasına rağmen bu oran 2008 yılı verilerine göre %31’dir. Azalan erken evliliklere rağmen, bu bölgede de her 10 kadından 3’ü çocuk

yaşta gelin olmuştur (Tablo 7). Buradan hareketle Türkiye’de bölgelerin ekonomik gelişmişlikleri ile çocuk yaşta evlilikler arasında bir paralellik olduğu sonucuna varılabilir.

Tablo 7: Çocuk Yaşta Evliliklerin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

	1993	1998	2003	2008
Batı	35	33	28	23
Güney	40	40	32	27
Orta	49	40	37	31
Kuzey	40	36	30	23
Doğu	55	54	47	41
Türkiye (Toplam)	43	39	34	28

Kaynak: Kaptanoğlu ve Ergöçmen (2012: 140).

Yıllara Göre 18+ ve Altı Evliliklerin Oranı

Yıllara göre 18+ ve altı evliliklerin oranlarına bakılarak çarpıcı sonuçlara ulaşmak mümkündür. Bu bağlamda 18+ yaş ve altında gerçekleşen erkek ve kadın evliliklerinin oranına bakma gerekirse kadın erken evliliklerinin oranlarının erkeklere kıyasla daha fazla olduğu ortaya konulmuştur. 1950 yılında erkeklerde %39 olan erken evlilik oranı kadınlarda ise %80’lerin üzerindedir. 2000’li yıllara gelindiğinde her iki cinsiyette de erken evlilik oranı düşmesine özellikle erkeklerde bitme noktasına gelmesine rağmen kadınlarda ise %20 düzeyinde kalmıştır. O bakımdan çocuk yaşta evlilik öncelikli olarak erkeklerin değil; kadınların temel sorunsalı olarak değerlendirilmedi (Tablo 8).

2002-2012 yılları arasında evlenen kız çocuklarının toplam içindeki oranında bir düşüş gerçekleşmiştir. Birtakım kırılmalara rağmen bu oran 2002 yılında %7,3 iken 2012 yılında %6,7’lere gerilemiştir. Nitekim Türkiye’de artan eğitim seviyesi, gelişen teknolojiye paralel olarak bilgiye ulaşma imkânının kolaylaşması, insanların eğitim konusunda daha hassas ve bilinçli olması gibi nedenler bu durumu açıklamada önemli faktörler arasında yer almaktadır (Tablo 9). Aynı şekilde belirtilen yıllar arasında TÜİK tarafından rapor edilen doğum istatistiklerine göre; 15 yaş altı doğum yapan annelerin sayısı 2 729’dan 377’lere kadar gerilemiştir. Söz konusu durum 18 yaştan küçük doğum yapan kadınlar içinde geçerlidir (TÜİK, 2014).

Tablo 8: 18+ ve Altı Evliliklerin Oranı, Kadın Erkek, TAYA (1950-2010) (%)

		18 yaş altı (%)	18 yaş üstü (%)
Erkek	1950 öncesi	39	61
	1951-1955	36,8	63,2
	1956-1960	34,2	65,8
	1961-1965	28,9	71,1
	1966-1970	24,7	75,3
	1971-1975	23,3	76,7
	1976-1980	17,9	82,1
	1981-1985	13,1	86,9
	1986-1990	8,5	91,5
	1991-1995	6,4	93,6
	1996-2000	4,6	95,4
	2001-2005	3,1	96,9
		18 yaş altı (%)	18 yaş üstü (%)
Kadın	1950 öncesi	80,8	19,2
	1951-1955	76,9	23,1
	1956-1960	69,6	30,4
	1961-1965	68	32
	1966-1970	58,9	41,1
	1971-1975	59	41
	1976-1980	50,2	49,8
	1981-1985	43,5	56,5
	1986-1990	39,9	60,1
	1991-1995	34,8	65,2
	1996-2000	31,5	68,5
	2001-2005	27,8	72,2
	2006-2010	20,1	79,9

Kaynak: Anonim (2010: 129).

Tablo 9: Resmi Evlilikler İçinde Evlenen Kız Çocuk Sayısının Toplam Oranı (2002-2013)

Yıllar	Toplam evlenme sayısı	Evlenen kız çocuk sayısı	Evlenen kız çocuklarının toplam içindeki oranı (%)
2002	510 155	37 263	7,3
2003	565 468	45 981	8,1
2004	615 357	49 280	8,0
2005	641 241	51 944	8,1
2006	636 121	50 366	7,9
2007	638 311	50 723	7,9
2008	641 973	49 703	7,7
2009	591 742	47 859	8,1
2010	582 715	45 738	7,8
2011	592 775	42 700	7,2
2012	603 751	40 428	6,7

Kaynak: Anonim (t.y.)

Sonuç ve Öneriler

Çocuk ihmali ve istismarı sosyal politikanın en temel konularında birisidir. Türkiye’de ve dünyada çocuk ihmali ve istismarı kapsamına giren konular içerisinde öncelikli olan problem alanı ise erken yaşta evlilik ve çocuk gelinler gerçeğidir. Özellikle ülkelerin sosyo-ekonomik yapıları, gelişmişlik düzeyleri, bu problemin ortaya çıkışında oldukça etkilidir. Bu çalışmada çocuk gelinler gerçeği dünya ve Türkiye parametreleri göz önüne alınarak etraflıca değerlendirilmiştir. Söz konusu bu değerlendirmeler ışığında ortaya çıkan sonuçlar ve geliştirilen çözüm önerileri aşağıda belirtilmiştir.

Sonuçlar:

- Erken yaşta evlilik gerek dünya gerek Türkiye ölçeğinde karşılaşılan ulusal ve küresel bir problemdir.
- Çocuk gelin gerçeği çocuk ihmali ve istismarının somutlaşmış halidir.
- Çocuk gelinler probleminin ortaya çıkışına zemin hazırlayan nedenler arasında eğitimsizlik, yoksulluk, toplumsal normlar ve töre gibi birtakım faktörler yer almaktadır.
- Erken evlilik ile eğitim seviyesi ve bölgelerin gelişmişlik düzeyleri arasında ilişki bulunmaktadır.
- Erken evlilik yapan bireyler cinsiyete göre değerlendirildiğinde bu tür evliliklerin büyük bir çoğunluğunun kız çocukları tarafından yapıldığı tespit edilmiştir. Bu nedenle çocuk gelinlerin Türkiye’de bu kadar yaygın oluşu hiç te şaşırtıcı değildir.

- Bölgesel temelde Türkiye'nin batısından doğusuna gidildikçe çocuk gelin sayılarında artış meydana gelmektedir. Bu durum her yönüyle bölgeler arasındaki gelişmişlik farkıyla açıklanmaktadır.
- Doğum yapan anne çocuk sayısında 2001 yılından 2012 yılına kadar kayda değer bir azalma olsa da çocuk gelinler gerçeği Türkiye'nin önemli bir realitesi olmaya devam etmektedir.
- Erken yaşta gerçekleşen evlilikler, çocukta, ailede ve toplumda kalıcı sosyal, psikolojik ve sağlık merkezli problemlere neden olmaktadır.

Öneriler:

- Kız çocukların ekonomik bir yük değil, toplumsal bir 'değer' olduğu kabul edilmelidir.
- Ebeveynlere aile ve çocuk yetiştirme konusunda eğitimler verilmeli ve bu çalışmalar ülke genelinde sistematik ve kurumsal hale getirilmelidir.
- Özellikle kız çocuklarının eğitim seviyeleri arttırılmalıdır.
- Konuyla ilgili kamu spotları oluşturulmalı ve yasal yaptırımlar uygulanmalıdır.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ya da devletin diğer ilgili kurumları aile ziyaretleri, seminerler, konferanslar gibi birtakım etkinliklerle konuya dikkat çekmeli, bilgilendirme faaliyetleri yoluyla halka ulaşmalı ve halk bilgilendirilmelidir. Bu tür çalışmalarda üniversitelerde aktif bir rol üstlenmelidir.

KAYNAKÇA

Alexander, K.W., Quas, J.A., Goodman, G.S., Ghetti, S., Edelstein, R.S., Redlich, A.D., Cordon, I.M., Jones, D.P.H. (2005). "Traumatic Impact Predicts Long Term Memory for Documented Child Sexual Abuse", *Psychological Science*, 16(1): 33-40.

Anonim (2009). 13.05.2009 tarihli TBMM Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Raporu.

Anonim (2010). T.C Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Aile Yapısı Araştırması 2006; Ankara, s: 21-41. http://www.athgm.gov.tr/upload/athgm.gov.tr/mce/eskisite/files/kutuphane_60_Aile_Yapisi_Arastirmasi.pdf, Erişim Tarihi: 18.09.2014.

- Anonim (t.y.). TÜİK, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, TÜİK, Evlenme İstatistikleri.
- Aydemir, E., Karal, D., Güçer, M., Keser, E.M. (2011). “Evlilik mi Evcilik mi? Erken ve Zorla Evlilikler: Çocuk Gelinler!”, Ankara: USAK Raporları No: 11-08.
- Johnson, B.C. (1992). For Their Sake: Recognizing, Responding to, and Reporting Child Abuse, Indiana, USA: American Camping Association Incorporated, Martinsville.
- Bitler, M., Zavodny, M. (2002). “Child Abuse and Abortion Availability”, The American Economic Review, Papers and Proceedings of the Hundred Fourteenth Annual Meeting of the American Economic Association, 92(2): 363-367.
- Boran, P., Gökçay, G., Devocioğlu, E., Eren, T. (2013). “Çocuk Gelinler”, Marmara Medical Journal, 26: 58-62.
- Brodkin, A., Coleman, M. (1995). When You Suspect Abuse, Instructor, 105(2): 28-32.
- Ceylan, A., Tuncer, O., Melek, M., Akgün, C., Gülmehmet, F., Erden, Ö. (2009). “Van Bölgesindeki Çocuklarda Cinsel İstismar”, Van Tıp Dergisi, 16(4): 131-134.
- “Dealing with Child Sexual Abuse” (2008). Economic and Political Weekly, 43(43): 1-6.
- Doğan, S. (2009). Uçan Süpürge, 08.06.2009 tarihli Toplantı Tutanağı:’ndan aktaran 13.05.2009 tarihli TBMM Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Rapor.
- Fontes, L.A. (2005). Child Abuse and Culture, Working With Diverse Families, New York, USA: The Guilford Press.
- Futterman, M. (2003). “Seeking A Standard: Reconciling Child Abuse and Condoned Child Rearing Practices Among Different Cultures”, The University of Miami Intern American Law Review, 34(3): 491-514.
- Gullatt, D.E., Stockton, C.E. (2000). “Recognizing and Reporting Suspected Child Abuse”, American Secondary Education, 29(1): 19-26.
- Güner, Ş.İ., Güner, S. (2010). Mehmet Hamdi Şahan, “Çocuklarda Sosyal ve Medikal Problem; İstismar”, Van Tıp Dergisi, 17(3): 108-113.
- Hinkelman, L., Bruno, M. (2008). “Identification and Reporting of Child Sexual Abuse: The Role of Elementary School Professionals”, The Elementary School Journal, 108(5): 376-391.

- Kaptanoğlu, İ.Y., Ergöçmen, B. (2012). “Çocuk Gelin Olmaya Giden Yol”, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 15(2): 129-161
- McCoy, M.L., Keen, S.M. (2014). *Child Abuse and Neglect, Second Edition: New York, USA, Psychology Press, 2014.*
- Ören, K. (2013). *Sosyal Politika, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 3. Basım, Ankara: Nobel Yayınları.*
- Özcebe, H., Biçer, B.K. (2013). “Önemli Bir Kız Çocuk ve Kadın Sorunu: Çocuk Evlilikler”, *Türk Pediatri Arşivi Dergisi*, 86-93.
- Tıraşçı, Y., Gören, S. (2007). “Çocuk İstismarı ve İhmali”, *Dicle Tıp Dergisi*, 34(1): 70-74.
- TMK (2011). 22.11.2011 tarih ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, md. 124.
- URL1. http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/151/aral_gursoy.htm (Erişim Tarihi: 15.09.2014).
- TÜİK (2014). 17.01.2014 tarihli TÜİK Kamuyou duyurusu.
- URL2. *Türkiye’de Her Beş Çocuktan Biri Cinsel İstismara Uğruyor.* http://www.radikal.com.tr/turkiye/turkiyede_her_bes_cocuktan_biri_cinsel_istismara_ugruyor-1161744 (Erişim Tarihi: 15.09.2014).
- URL3. What is child abuse and neglect? Recognizing the signs and symptoms, <https://www.childwelfare.gov/pubs/factsheets/whatiscan.pdf> Erişim Tarihi: 16.09.2014.
- URL4. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, md. 1, <http://www.ihd.org.tr/index.php/san-haklarylgeleri-mainmenu-96/161-ble-mletler-cuk-haklarina-da-slee.html> Erişim Tarihi: 17.09.2014.
- URL5. Birleşmiş Milletler İktisadi ve Toplumsal İşler Birimi. World marriage patterns, 2000 united nations, population division, department of economic and social affairs, Erişim Tarihi: 18.09.2014. www.un.org/esa/population/publications/worldmarriage/worldmarriagepatterns2000.
- URL6. TÜİK, 17.01.2014 tarihli Kamuoyu Duyurusu, Erişim: 18.09.2014. www.tuik.gov.tr/duyurular/duyuru_1591.pdf?utm_source...utm...
- URL7. *Erken Yaşta Evlilik Nedenleri ve Çözüm Önerileri.* Erişim: 17.09.2014. http://www.turkmetaldergi.com/Erken-yasta-evlilik-nedenleri-ve-cozum-onerileri_makale_53.html

URL8. *Türkiye Çocuk Yaşta Evlilik Raporu*, Erişim: 17.09.2014.
www.unfpa.org/webdav/site/eeca/shared/documents

UNICEF (2012). *Child Maltreatment, Prevalence, incidence, and Consequences in the East Asia and Pasific Region Asystematic Review of Research*, Thailand.

Yalçın, N. (2011). *Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Çözüm Önerileri*, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Anabilim Dalı, Hastane ve Sağlık Kurumları Yönetimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Projesi, İstanbul.

20 Kasım 1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, md. 1.